

Lujan karjalazen identitietan perustannu on omaperäine maailmankuva

HELSINGIS piettih 13. syvyskuudu 2011 saamin da maorin kielen elvytyksen yhteine seminaaru. Tapahtumas pidi luvendoloi maorilaine professor **Tania Ka'ai** (Uuzi-Zielandii). Saimmo kuulta, kui nygyaigazien metoudoin da enne kaikkie tiedotehniekan avul on suadu elbymäh jo häviendän pardahal olluh maorin kieli.

– Kielder yksin ei voi elvyttää, samoiten kul'tuuru on elvytettävvy nygyaigah sobival tavol, aksentiiruičči Tania Ka'ai. Hänen mieles kaiken lähtökohtu on omaperäine maorilaine maailmannägemyks. Viizahii ajatuksii, kudamii on smietetty i meijän seuran piiris.

AKADEMIKKU Georg Henrik von Wrightin mugah ”muailmankuva on tietyn aigukavven libo rahvasyhtezön omaksuttu nägemyks muailman roindas da rakendeheks, luonnonilmivölöin ellendettävvyvves da sellittämizes dai oigies eloksen tavas”.

KEN TAH voi kzyö, poikkeugo karjalasten muailmankuva suomalaisen, ruotččilasten da ven'alasten muailmankuvas? Emmogo ole kielder luguh ottamata aiga yhtenluaduzii? Karjalaine mifologii, kudai

Professor Tania Ka'ai on palavuhengine maorin kielen puolistai.

on meijän kul'tuurin lujannu perustannu, on yhtelläh olluh aiga erilaistu nuaburimualoih verraten. Karjalane käzitys muailmas oli da on viegi rauhantahtoine. Kiistat da riijat ratkotah hengentoravehkehil, ei miekoin. Elias Lönnrotin

karjalasten kanzanrunoloin pohjal kirjuttaman Kalevalaeeposungi pääsanomu on juuri tämä. Läbi histourien karjalazet ollah oldu rauhantahtostu rahvastu, hos enne kaikkie päivänlaskupuoleine Karjal on olluh monien voi-

nien ozuttamonnu. Kauppu da yhtehine ruado ollah oldu karjalazilleh ominaine ruadoaloveh.

LUONNONMUGAZUS on toine tärgei piirreh. Ristikanzu on oza luonduo. Ezimerkikse mečät da elätit ei olla oldu vaiku sugupolvihgi näh. Kolmas yhtelläh päivänlaskupuolen suzeidois eroittavu piirreh on olluh suhtavumine vierahih ristikanzoih. Karjalazii tietäh rahmannoloinnu libo gos'tuystävälliziny. Se ei ole vaiku sanondu, vai on tänäpäigi tottu. Annan kaksi ezimerkii. Minun oma muamo kerdoi, ku hänen kodikyläs Salmin Ala-Uuksus piettih suurennu riähkäny sidä, ku eräs itaru pereh ei ni konzu andanuh yösijua čiganoile kui yleheine taba oli. Vie 2000-luvulgi karjalazis pruasniekois syvväh ainos murgin yhtes. Yksin kahvil gostittamine on poikkeus.

KU opimmo ellendiä omua identitietua, näimmö kui äijy yhtehisty meil on nuaburikanzoinke, a sežo vaiku meile luonnonomazii piirdehii, kudamii on hyvä kunniotto. Juuri nämis roihes luja omaperäine karjalane identitietu meile jogahizele.

◆ **Pertti Lampi**

Tverinkarjalastu gos'tuystävällizytyy kezäl 2011

FOTO: RITVA LAMPIVUO

TÄS NOUMERAS:

Lujan karjalazen identitietan perustannu on omaperäine maailmankuva

Inarinsaamin suavutuskerdomus: varaittavas tilas olija kieli voi elbyö

Yhteizöt ollah piätilas kielen elvyttämizes

Mat't'i Jeskañi, toveliñi karjalan kielen aźientundija

Hyvä abuniekku pagizijan arres da pruzniekas

Uuzi sarjukoomiksu Karjal Žurnualan sivule

Sordavalan pajopruazniekkuperindehty on aigomus elvyttää

Karjalan Kielen Seuran kirjutuskilvan tulokset

Karjal Žurnualu jäi ilmai vähembistöguie – Konzu yhtenverdazus todevuu KŽ:n puoles?

26. syvyskuudu on Jeuropan kielen päivä

Karjalan rahvahale Karjalan kieli, oza 2

Minä olen Fed'a

Saaran kuaskut da starinat

INARINSAAMIN SUAVUTUSKERDOMUS Varaittavas tilas olija kieli voi elbyö

jikke tarvitat sežo ristikanzua kuduat paistah inarinsaamie toizennu kielenny.

INARINSAAMINKIELIZEH intensiivopastuksehtarkanvalličukusen kauti otetut da opastukses valmistunnuot ruatah ny-

göi ezimerkikse opastajinnu perusškolas, kielipezäs, prihoduruavos i.m.i. Opastustulokset oldih hyvät. Sih vaikutettih opastujien innostumine kieleh da suuri sidovumine ruadoh. Opastujikse otettih i ei-saamilazii.

KIELEN revitalizoindupluanois opastumizen piämiäry oli normukieleh opastumine da ammattinero. Pagin tuli oigiehkirjutuksen iel. Teoriellistu kielenopastustu oli vähembi, da sen sijale planiiruttih viestindyoza. Ruadoh harjavumizen vuitis oli kui modernua muga perindehellisty opastumistu, ezim. keittotaiduo, kalastustu, digimeedielöi, pajaruandua, káziruadoloi i.m.i.

UUIZ, enämbi 20:n inarinsaamin opastujoin ryhmä opastuu nygöi inarinsaaminkielen da kul'tuurin opastajan **Anna Morottajan** opastukses, joukos on kielipezälapsien vahnembiigi. Nygöi tiijetäh parembi kuduat dielot toimitah hyvin da kuduat ei. Ni ken ei ole lopettanuh kesken, da arvosanat ollah keskimiäriä parembat.

RITVA LAMPIVUO

Yhteizöt ollah piätilas kielen elvyttämizes

Karjalazet yhteizöt ollah säilytetty karjalan kieli da kul'tuuru nämih päivih suate. Suguloin da perehien lizäkse pravoslaunoiloil prihodil da karjalasten omil yhtistyksil on olluh tärkei rouli täs ruavos. Kieli da kul'tuuru ollah säilytty, hos enimistökul'tuurin paineh on olluh aiga kova. Vuozikymmenii karjalazii opastettih olemah enne kaikie suomalaisii kudamil on vaiku juuret Karjalas. Karjalan kieli dai kogo kul'tuuru kačottih yksin mennyzyöh kuulujikse. Ozakse enimistö karjalazis ei ole toiminuh suomelastajien ohjehien mugah.

Jälgivuozinnu on roinnuhes sežo uuzii yhteizölöi. On perustettu Karjalan Kielen Seuru da muidu uuzii yhtistyksii dai nettuyhteizölöi, kuduat ollah vietty mugah nuorembuagi rahvastu. Uuzii yhteizölöi ollah i aiguzien da lapsien kielikerhot da –piirit, kielipezät, karjalankielizet hoidopaikat, lapsien yksittäzet opastusryhmät da tuliet školien opastusryhmät dai luokat.

Karjalan Kielen Seural on pluanoi sežo ihan uuzien karjalazien yhteizöjen perustamiseksi. Niilöis oldas keral immigrantukarjalazetgi. Voijah hyvingi perustua uuzii, ozittain libo täyzin karjalankielizii kylii, omakodialovehii, eländykvartualoi, kerrostaloloi, mökkipuutarhupalstoi da lomakylii i.m.i. Karjalan Kielen Seuran sizärjärjestö **Hoido ry**, kudai on sotsiali- da tervehysalan järjestö, planiiruiččou lizäkse karjalankielizien vahvointaloloin perustamistu.

Uuzien yhteizöjen perustamine on täyzin mahtollistu, gu vai tovelleh tartutah dieloh. Nämih hankehie olis uuttu yhtehisty ruaduo vahnoile da uuzile karjalazile yhtistyksile, fondile dai pravoslaunoile prihodoile da järjestöile. Pravoslaunoi viero on tärkei oza meijän identitiettua da kirikkö luonnollizin yhteisruadopartn'oru. Hankehieh suadas varmast mugah sežo karjalazii yrittäjii da sijoittajii. Julgistu tugie on suadavil ezimerkikse Asumisen rahoitus- ja kehityskeskuksepäi (ARA), kunnispäi da EU-ohjelmispäi. Kus algau enzymäine hankeh?

Pertti Lampi

KUVA: MARTTI MALINEN

Matti Jeskañi, toveliñi karjalan kielen aźientundija

MATTI JESKAÑI on voikoi karjalan kielen pagizija da kirjuttaja. Konza kui pidäh suaha toveliñi aźientundija ezitelmöimäh karjalan kieles, kutšutah Matti abuh. Viimeksi valdiovalda andoi Jovenzuun yliopissol ruadieksi selvittiä, kui äijäl löydyy Suomes karjalan kielel pagizijua.

YLIOPISTO kiändyi Jeskazen puoleh. Häi tutki da luadi raportan 2004. Sen peräh ruvetih vasta uskomah, sto Suomes on karjalan kielel pagizijua ainagi 5000 hengie. Dai saimmo siit ei alovehellizen vähemmistökielen statuksen 2009.

MATTI Jeskañi on Ilomantšin brihoi. Hänen roindapäivä on pakkaskuus 1940. Mattikiinnostui karjalan kieles nuorena. Sih aigah erähät ilomantšilazet vanhat rištikanzat vie paistih äijävähä karjalua, hos muiten oli suomen kieli jo vallal. Professor Virtaranta kuttšui Mattin jo 1963 Karjalan kielen sanakirjan toimitukseh. Siid Matti käveli pagizuttamas da tallendamas iänitteheksi karjalazien eländiä.

Matin kynäs on piässyh lugettavaksi monet ezipuhiet da tekstat eri kñiigoih. Häi on vuozikymmenie luvvenoi nuh da opastannuh karjalan kieltä. Ytkehizenä ruadona Jovenzuun da Petrozavoskin yliopisson ker Matti oli toimitamas 1994 kñiigua "Näytteitäh karjalan kielestäh I". Häi ruadoi dai tutkijanna Tverin yliopissos monda vuotta.

VIE vois maiñita Matin ruadiehois *Karjalan Kielen Seuran* perustamizen Jovenzuus 1995. Hänen johol luajimmo siännöt da Matti vallittih dai enzymäzeksi seuran paginanvedäjäksi. Vägi tukul olis vie kirjutettavua Matin anziolois karjalan kieleh näh, vai jo iel kirjutetus voimmo sanuo händä tozi karjalan kielen aźientundijaksi.

ANDAKKAH Spuassa tervehyttäh da pitkiä igiä ehki Matin jalga šaugais da kieli našugais vie monie vuozie karjalan kieltä puolistajes.

PAAVO HARAKKA

Hyvä abuniekku pagizijan arres da pruaniekas

Karjalan Kielen Seuran täl sygyzyl ilmah piästetyn kniigan **KÄYTÄNNÖN KARJALAA – sanastoa arkipäivän tilanteisiin** toine painos piäzöy myyndih lähiaigah. Kirju on luajittu edupiäs suomalaisille, ket tahtotah paista karjalakse eri tilandehis.

Sanna-Riikka Knuutilan da **Jelena Filippovan** suomi-livvi-ven'asanakniigu kolmel kielel on oivalline abuniekku Karjalan tazavallasgi matkates. Ven'ankieldy voi tarvita hos hoteliyösijua kyzelles. Toivomme i karjalankielizet immigrantat Suomes lövvetäs tämä kniigane argieloksen tilandehis pagizendah niškoi.

Kniigas on nenga 80 teemua da jogahizes monii hyövyllizii sanondoil. Kirju maksau 20 euroo da sidä voi tilata Karjalan Kielen Seuran verkokaupan kauti www.karjal.fi/verkkokauppa libo Pertti Lampi tel. 0400 246 266.

©Martti Penttonen, hengilöpiirrokset Maria Kähäri

Uuzi sarjukoomiksi Karjal Žurnualan sivule

Elozu **Anni**-tyttö da hänen muamo tullah nygöi ihaškoittamah lugijoi. Muamogi puaksuh menöy Annin sukkelois sanondois sannatomakse. Midä perehen elokses puuttuu nähtä da mittuzien ristikanzoin da elättilöinke hyö vastavutah, sen näimmö tuliel. **Maria Kähäri** on tämän vesselän sarjukoomiksan luadii. ❁

MAARAKENNUSTA JA AUTOKAUPPAA

www.hartikainen.com

E. HARTIKAINEN OY

Sordavalan pajopruazniekkuperindehty on aigomus elvyttiä

Laatokankarjalaisten liitto, monet karjalazet järjestöt da fondat järjestetäh yhteisruavos Sordavalan linnan kel Sordavalan pajopruazniekku 7.–8.7.2012. Hankehel andau tugie Karjalan Tazavallan kul'ttuuruministerstvu.

JÄLGIKERRAL Sordavalan pajopruazniekku piettih Kalevalan pruazniekkuvuonnu 1935. Pruazniekku oli silloi aiganah Sordavalan suomalaiskansallizen liikkeen targevimii tapahtumii, kus ozuteltih i kuuluzii karjalazii muzikantoi da runonpajattajii. Aijan hengen mugah hyö edustettih ”igivahnua suomalaisu kanzankul'tuurua, mi oli vaiku säilynyh jälgipolvile Karjalas.”

NYGÖI järjestäjien tarkoitus on tuvva ezih karjalankielisty kul'tuurua iččenäh ilmai ideologizii aksentoi. Enne kaikkie suovattan 7.7. ezitetäh äijy karjalankielisty ohjelmua rajan mollembil puolilpäi.

PAJOPRUAZNIEKKUIDEJAN keksi alunperin šveitsaarilaine Hans Georg Nägel 1800-luvun algupuolel. Pruazniekat terväh otettih käyttöh germuanielaskanzallizes liikkehes, kuspäi pajopruazniekkuideju tuli Estounien kauti Suomeh 1880-luvul.

LIZÄTIEDUO: Laatokankarjalaisten liitto / paginanvedäi Kari P. Koslonen, 050 576 9341, kari@koslonen.fi; Suojärven Pitäjäsaura / paginanvedäi Reino Kononen, 0400 175 485, kononen.reino@gmail.com; Sortavala Säätiö / professor Reijo Pajamo, 040 773 8025, reijo.pajamo@pp.inet.fi (ohjelmiston vastuonpidäi); Pohjolan Matka / Anna-Mari Pelkonen, 0201 303423 (matkat, yösjavaihtohtot, joukkomatkat / taričendupakičukset)

KARJAL ŽURNUALU JÄI ILMAI VÄHEMBISTÖLEHTITUGIE – Konzu yhtenverdazus todevuu KŽ:n puoles?

KARJAL ŽURNUALAN bumaguversiedy on voidu jullata harvembah midä oli pluanois. Tämä sikse ku lehti ei ni vie ole suannuh sille kuulujua abuu Liikendeh- da viestindyministerstvan jaetus Kodimualasten vähembistölehtilöin tuves. Karjal Žurnualu -verkolehti täytti tuven kelbavohtot, a yhtelläh ei suannuh ni yhty tsentua abuu. Viäryön oiguamine on kestänyh monii kuuloi, da viegi on ebävarmua suammogo tugie enne tulijua oraskuudu konzu vuvven 2012 abumaksut juatah. Sentäh tämän vuvven jälgimäinegi noumero voi piästä ilmah kaksosnoumeronnu. ❖

26. syvyskuudu on Jeuropan kielten päivä

Jeuropan kielten päiviä vietetäh vuozittain syvyskuun 26. päivänny. Tervehtykset Suomen perindehizil vähembistökielil, FiBLULin halličus pidi huoldu tervehtyksien kiännöksis.

Hyvää Euroopan kielten päivää!

RUOČIN KIELI: Gratulerar på den europeiska språkdagen

POHJASSAAMI: Buori Eurohpä gielaid beaivvi

INARINSAAMI: Pyeri Euroopkieläi peeivi

KOLTANSAAMI: Šiögg Euroop kiöli peei'v

KARJALAN KIELI: Hyviä Jeuropan kielten päiviä

TATUARAN KIELI: Europa tellär kõne kotlý bulsýn

VEN'AN KIELI: Поздравляем с днём европейских языков!

ČIGANOIN KIELI: Tšihko Europako tšimbengo diives!

JIDDIŠIN KIELI: A gliklekhn eiropeišn tog fun šprakhn!

Martti Penttonen

Karjalan Kielen Seuran kirjutuskilvan tulokset

Tämänvuodizeh kirjutuskilbah tuli kirjutustu 34 kirjuttajapäi, erähil enämbi yhty. Igiä kirjuttajil on 7-82 vuotta da hyö kirjutetah ižorakse, livvikse, lyydikse, suvikarjalakse, tverikse da vienakse – da välimurdehil. Kilvan teemannu oli ”Meččy: kalastus, meččästy, marjah da sieneh käyndy i m.i.” Vie oli toivomus ku nygyaigazisgi tapah tumis vois kirjuttua. Enimät kirjuttajat mugai luajittih da läs kai kirjutukset, paiči täyzin teemua vastuamattomat da aijembi jullatut, voi ottua kilbukirjah.

Kilvan suddinnu oldih **Martti Penttonen** da **Ritva Lampivuo**; omat mielet tekstois sanoi i **Irina Paškova**. Sud'd'at piästih sobuh palkittavis, ga oldas voidu piädyö toizihgi nimih. Kilvan tarkoitus on kuhkuttua kirjuttamah da kehittämäh kielel da kirjuttamizes. Pidäs kannattua nuordu da vahnuu, eläväl murdehel kirjuttajua dai kirjukielizen azieprouzan kirjuttajua. Pidäs i duumaija, mittuzel tekstu ozutahes lugijale, suabigo tekstas selvän, vedäygo teemu lugijua. Kuibo sit vallita?

PROUZAS palkindot suahah: 1. **Ol'ga Melentjeva**: ”Oho šie, viäräkäpäälä” (200e) 2. **Anna Usova**: ”Käydih tytöt kerran meččäh” (150e) 3. **Ivan Savin**:

”Pulloine” (150e) Melentjevan da Usovan kirjutuksis kumbazesgi voi sanuo: Net ollah puhtahal, eläväl kielel kirjutetut tekstas, kudamis kerdomus vedäy puoleh lugijua. Savinan urokku ongel käyndäs ozuttua kirjuttajan ammattineruo.

RUNOLOIS palkindoloin juandu toinah oli viegi vaigiemb. Palkittavat: 1. **Anna Liisa Päivinen**: ”Meččy” (100e) 2. **Irina Novak**: ”Mečänšomehuš” (70e) 3. **Zoja Saveljeva**:

”Julgei kalastai” (50e) Päivizel on runoniekkan neruo, se händy iellehgi vedäkkäh kielen opastundas. Hyvin lähtietäh runot i Novakan da Saveljevan käzis. Hyö kumbazetgi työnnettih i prouzukirjutuksii.

HYVIN olis palkindoloi voinuh andua toizilegi kirjuttajile. Pidäy erikseh mainita **Pekka Jormalazen** kirjutus Luadogan kalastajis, ”Meres mejjän leiby talvel”. Palkindon arvozii oldas oldu i **Valentina Kondratjevan, Marija Trofimovan, Nikolai Zaitsevan** kirjutukset. Runoloisgi palkindottah jäi moni muudu kandiduattua. Kui sanottu, voittajien valličendu on vaigei. Ga yksi selgei voittai oli: **karjalan kieli**. ❖

KARJALAN KIELEN SEURU on sobinuh rahvalistoregistrukeskuksenke moizes organizuičendas, min mugah karjalazet voijah nygöi vaihtua rahvalistokirjanpidoh muamankielekse karjalan. Aijembah tämä ei olluh mahtollistu, hos muamankielilöin luvettelos on enämbi sadua muudu kiely. Tämän dielon voi muuttua magistruatas. Merkitäh koodu **98** da selgeikieline merkičendy **karjala**.

INTERNETAS verkoankietal voi karjalan kielen ilmoittamizen luadie valliččemal valli-

MUAMAN-KIELEN

kos ylimäzen, toizin sanojen ”kirjoitettuna alla” –kohtan da kirjuttamal sen jälgeh alapuolele **karjala**.

Adressu on **www.suomi.fi** da sen jälgeh > asioi verkossa > suosituimmat asiasanat > väestöntietojärjestelmä >

äidinkieli- ja asiantielitieto väestöntietojärjestelmään.

KKS kannattau karjalan vaihtamistu omakse muamankielekse. Vaihtua voi nygöi sengi perustehel, gu kaččonou kielen ozakse omua identitettua. Karjalan kielen elvyttämizes on ylen targei se, ku karjal on rahvalistokirjanpivos Suomes paistujen kielten joukos. Midä suurembi on statistiirittuloin karjalankielizien miäry, sidä parembah suammo julgizii varoi mejjän kielen elvytykseh da kehittämizeh!

Karjalazil 20-luvul pidi kestiä tozi sruasti, ku heijän kieli, kudamal hyö oli paistu monien vuosisavoin aigah da kudamal hyö lahjoitettih kogo tsivilizouvannoile opastunnuzele muailmale omassah verrattoman arvokkahan hengizen perindön, sanottih yhteh hetkeh kelvottomakse yhteiskunnan uvvel kehitystazol. Ga sit huolimattah 40-luvul da 50-luvun allus karjalazet kylät oldih vie kudakui lujii sotsial'noloin, talovehellizien, kul'turnoloin da toizien yhtevyksien kogonazuksii. Ga 50- da 60-luvul keksittih uuzi tolkuttoi hommu, ruvettih muga sanojen suurendamah eloipaikkoi, kai pienembät kylät nimitettih perspektiivattomikse, kudamien joukkoh puutui kaunis Suarikoskigi, rahvastu siirreltäh sinne-tänne eroitajen heidy omassah ymbäristös. Nenga kadoi historieellisesti roinuhes luonnolline eloksen perustu, da etniellizet juuret katkeiltih. Ristikanzu suli vierahah ymbäristöh, häi ei enämbiä čusvuinnuh iččiedäh oman rahvahan ozakse, sen material'noloin da duhovnoloin arvoin luadijakse da ei ruvennuh enämbiä pagizemah muamankieleh. Nengomua tragediedu rahvahal pidi tirpua ken kui maltoi. Tulokseks rodih se, što karjalazih, voi sanuo, tartui tävveline humal.

MINUN diädö Pjotr Jegorovič Karakov, tuli voinalpäi kodih jallatomanu. Häi äijäl suvaičči omua Suarikoskie, jälgimäzenny suari-

Mikse Karjalan suvun tie nouzi pystyi?

koskilazis lähti kunne käskiettih, a käskiettih händy Aunukseh. Viinua häi ei juonnuh. Hänen hyväkse mielekse rodih vaiku se, ku ikkunah nägyi oma Aunuksen jogi..

KARJALAZET menetettih etnoksen tunnusmerkilöi – historiellizii perindölöi da taboi, rahvahallizen omatundozuon da muamankielengi – da tämä prosessu ainos vai ravenui. Tälleh rubei ilmenemäh rahvahallistu nigilizmua, konzu ristikanzu ei ottai omassah rahvahallizih kul'tuuru –, kieli – da hengizih arvoloih. Toven sanuo, tämän ilmivön pričänny voijah olla muun luaduzetgi ulgozet dielot.

Kul'tuuru kui tietäh voi olla vaiku rahvahalline da se voi kehittyä vaiku endizen rahvahankul'tuurin pohjal. Tietäh segi što rahvahallizen kul'tuurin erilazii muodoloi ei sua lajitella merkičysty myöte. Täs on hyvä ot-

tua laihinah Pentti Virrankosken kniigu Yhtysvalloin da Kanadan indeitsat (SKS, Helsinki, 1994): "Ezimerkikse kylmän libo kiuvan ilmaston rajoittajes ristikanzan mahtoloi kul'tuuru voi pyzyö prostoinnu da yksinkerdazennu da muvvon puoles köyhänny, ga olis viärin sanuo sidä tazon puoles alahazekse. Nengoine kul'tuuru voi ozuttua nerokastu sobuu luonnon panemih ehtoloih da tyvvyttiä samoiten ylen hyvin ristikanzan hengizet da sotsial'noit tarbeh. Samua voi sanuo monien parembis ololois eläjien alguperäzien rahvahien kul'tuurois..

KUL'TUURAT ollah kehitytty vuozituhanzien aigah enimyölleh sih suundah, što luonnonrahvahan sobevumine ymbäristöh on opittu korvata kehittämäl rasionalistu mielidy, tehniekkua da poliittistu organizatsiedu. Hätki duumaittih kohtinazesti, što tämä merkiččöy nouzemistu alahazel kul'tuurutazol korgiembale, ga vähin vähäzin tämän idejan yksipuolizus on roinnuh ilmiselväkse. Nygyaijan päivänlaskupuolistu kul'tuurua ei voi tovelleh pidiä kehityksen kaikin puolin korgevimmannu luavunnu."

MUGAŽE ei ole korrektno javella kielii parembikse da pahembikse, sikse ku joga kieli objektiivizennu

tovellizuonnu da ristikanzan eriluaduzennu ilmapovälinehenny täyttäy omassah dielon, kudamis tärkevin on toine toizen luo kävymine. Informatsien pohjal todevutah kielen muut hommat, moizet ku vaikuttamine, tiijon siirdämine iellehpäi, ajatuksien muavuamine da ilmoittamine. Kieli rounoku sidou iččeh eloksen kai puolet, se on eloksen zirkalo. Jogahine kieli kuvastau tarkah tovellizuttu omaluaduzel taval. Jogahine kieli akkiloiččou tulijoile polvile rahvahallizen kul'tuurin uardehii. Jogahine kieli on rahvahallizen kul'tuurin kaikis tärkevin tunnusmerki. Sendäh kai muilman kielet ollah samanarvozet da yhtengi kielen kaduomine merkiččöy muailmankul'tuurale korvuamatomua menetysty.

KARJALAN kieli on nygöi ylen vaigies olos, se on voi sanuo kaduomizen pardahal. Nygöi näimmö, kunne on johtanuh meijän muas jälgimäzenny vuozikymmenienny harjaiteltu poliitekkua, kudai tähtäi rahvahien da rahvaskundien sulamizeh yhtenäzeks nevvostorahvahakse. Nenga ei tapahtunnuh, ga meil ei ole tässä viegi ellendetty što suures valdivoperehes kaikkii ozanottajii pidäy kunnivoittua samah tabah da eigo tämä kunnivoitus voi rippuo sit, kui äijy joga rahvahan oljoi on olemas.

Ludmila Markianova
(Foto: Martti Penttonen)

RAHVAHALLISPOLIITIKAN, enne kaikkie kielipoliitikan, ongelmat kuulutah vaigevimien ongelmoin joukkoh tovennägezesti sikse, što net vuajitah korrektnoidu da huomavastu otnošeeniedu jogahizeh rahvahan. Nämmii ongelmoi ei sua reššie väin da kioldoloin avul. Toven voijah olla rounoku huomavattah da kaččelemattah niidy, ga net iččestäh ei loppei olemas. Ilminägeviä on segi, što ei rahvahan rahvahallistu ičentunduo voija tuhota, sidä voijah vai obiidiie. (jatkuu...)

Ei kul'tuurua ilmai rahvahallizuttu eigo rahvahallizuttu ilmai kiieldy

Fed'a-kuvat da kuvatekstat: Maria Kähäri

OIGIET VASTAVUKSET: A6 Č4 E1 D3 E5 F2

Eči Fed'an jogahizele kuvale oma tekstu da pane mustoh kirjain-numeropuarat. Oigiet vastavukset lövvät ylembä täl sivul.

1. PANIN MINUN KELDAZEN VIHMITAKIN PIÄLE, KU EN VIHMAS KASTUS. 2. MINÄ OPASTUN GITUARAN SOITANDUA MINUN DIÄDÄN GITUARAL. MALTAN JO AIGA HYVIN. 3. TYTTÖ MINUN VIERES ON L'UBA. HÄI ON MINUN PIENI SIZÄR. 4. SAIN NIMIPÄIVYLAHJAKSE FIOLETVOVIDU KUKKUA. NET YLEN HYVÄLE TULLAH. 5. LÄHTEN KIŽUAMAH JIÄKUR'OIDU. MINUL ON OMAT LUISTIMET DA KUR'OIPIUALIKKUGI. 6. RUBIEN PASTAMAH PIIRUADU. SAIN VAČAN PIÄLE VALPAHANVIHANDAN PEREDNIKAN.

MAINE MÄNÖÖ

Simo oli Paadenen musikka, tullut Suomee 22 vuosiluvul. Vanhenbana eleli yhes kyläs da käveli taloloi suadamas kui abuo tarvittih.

Oli kerran erähäs talois kartohkakuoppua luadimas. Sit vierähti aigua, ildaa sai. Syödyö taloin leski-emändä sanoi Simol: "Voithai yödä olla". Händä siälitti, kui vihmu da oli pimie. Simo sihi:

– En voi kui maine mänöö.

Da Simo lähti kodii. Emändä oli jällespäi nagrattan, kumbaselbo ois maine männyt.

HYVÄTABAN'I

Muamo lesseksi jädyi otti uuvan ukon, kudai oli kuulusa pahailgisyyves. Lapset hädiäldii muamoin täh. Sit lähtietti muamoida tiedelemää, kui hänen elämä mänöö.

Tytär mäni muamoin jälles, kui tämä koufie keitti da kysyy: "Kuibo siun elämä mänöö, mamma, kuibo tulletto toimee keskenää?"

– Ihan hyvin, toitt'ži vähäsen sporummo, mie rubien laulamaa, sillee suan pahanmielen iäre.

Toises pertžis vel'li kysyy saman d'iel'on muamoin uuves ukos. Tämä vastua:

– Sain hyvän akan muamoisses, ylen on ruadaja da hyvätaban'i, laulelloo kaiket päivät ruadajes.

● Saara Tuovinen, SAARAN KUASKUT DA STARINAT

Suojärveläzen Saara Tuovizen Leppäniemen da Kaijasjärven murdehel kirjuttamii šuutkii da starinoi on jullannuh Lieksan Suojärveläiset ry.

RESSI

Akkasel oli ruven rindaa koskema, lähti sid lägärii. Siel tulduo ukko kysyy: "Löydygö midäi vigua?" Akka sihi: "Liägärin mieles viga on ressi". "Mibo moine ret'tži on, en iässee ole moista kuullut" kysyy ukko.

– Se on kuuluu semmon'i, miun pidäis et'tzie se ken miul sen ressin luadii da piässä sid eroo.

– Kunnebo mie sid mänen, hädävyi ukko.

TŽAKKAI

Buabo oli männyt poijan luo käymää. Bunukkaset issuttii piät sn'uokallee abiel mielel.

– Mibo teil rodii, kui nenga höbläkät oletto, kysyy sit lapsis.

– Päiväkoin tädi tžakkai, vastua n'el'ä vuodini tyttön'i.

– Minttää, armahasen'i, buabo hädävyi.

– Katžohai; se tädi kysyi mius, ketbo tuldii ensimmäseksi katžomaa Jeesus-lastu, kui tämä magai soimes. Mie sanoin, että kolme piendä pot'tžista, dai vel'li kudama on jo kuusi vuodin'i da tiedää enenbi kui mie. Häi vastai että kolme musketti sodurie. Tädi suuttui kui porohka da tžakkai meijät.

(sanonda **rutto kui porohka**)